

УДК 808.2

ФАХОВА ПІДГОТОВКА

ЄДНІСТЬ ПРИНЦИПІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ РЕДАКТОРІВ

© І. Л. Побідаш, П. О. Киричок, д.т.н.,
професор, НТУУ «КПІ»

**В статье речь идет о единстве учебных программ
в вузах Украины за специальностью «Издательское дело
и редактирование».**

**In the article the question is unity of on-line tutorials
in institutes of higher of Ukraine after speciality
«Publishing business and editing».**

У сучасному світі професія редактора є надзвичайно популярною. За даними американських дослідників, практично існує кілька сот, а теоретично — 4835927 спеціалізацій і категорій редакторів книг [1]. Приваблюють у роботі редактора інтелектуальність, причетність до створення ... і той романтичний ореол, що, за словами Дена Дейсі, мимоволі виникає навколо цієї складної, мінливої, не підвладної суворій регламентації справи [1].

Спочатку в Україні редакторів готували тільки в одному навчальному закладі — українському поліграфічному інституті ім. І. Федорова у Львові, вечірній факультет якого тривалий час (аж до 80-х рр. ХХ ст.) знаходився у Києві. З кінця 60-х рр. минулого століття підготовку таких фахівців започаткував й факультет журналістики Київського держуніверситету (кафедра стилістики, видавничої справи та редагування). Однак тогочасна влада вирішила, що готувати фахівців для лише 25 державних видавництв, які діяли тоді в Україні,

можна і в одному навчальному закладі. Отож, нову спеціалізацією на київському факультеті журналістики закрили в середині 70-х рр. Формування в Україні цілісної системи підготовки редакторського корпусу для всієї видавничої сфери припадає на середину 90-х рр. минулого століття спеціальність «видавнича справа та редагування» була переведена з «Філології» до «Журналістики» [2].

Сьогодні у багатьох вузах країни готують фахівців за спеціальністю «Видавнича справа та редагування», наприклад, Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка (м. Київ), Видавничо-поліграфічний інститут НТУУ «КПІ» (м. Київ), Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (м. Київ), Львівський національний університет ім. Івана Франка, Українська академія друкарства (м. Львів), Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Волинський національний універ-

ФАХОВА ПІДГОТОВКА

ситет імені Лесі Українки, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Київський національний університет культури і мистецтв, Дніпропетровський національний університет імені Олеса Гончара, Запорізький національний університет, Кременчуцький університет економіки, інформаційних технологій і управління, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський університет бізнесу та права, Миколаївський університет, Чернівецький університет, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (м. Луганськ). Станом на 2007 р. спеціальність «Видавнича справа та редагування» представлена була у 22 вищих навчальних закладах України (для порівняння: у Великобританії — 15, у Німеччині — 7).

Ще наприкінці 2001 р. на сторінках «Книжкового клубу-плюс» розгорілася справжня дискусія з приводу того, давати чи не давати вищим навчальним закладам в областях ліцензії на відкриття спеціальності «Видавнича справа та редагування». Адже для цього потрібна відповідна база, спеціально підготовлений професорсько-викладацький склад [3, С. 300]. Азів редакторства, книговидавництва не можна навчити силами викладачів у вузі, скажімо, філологічного чи історичного факультетів (хоча дехто пробує ставати саме на такий шлях), як і силами запрошеного з місцевої редакції газети чи видавництва кореспондента чи коректора.

У 2005 р. в одному з проєктів «Переліку галузей знань, бакалаврських програм та назв професійних робіт та кваліфікацій за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр-магістр» при переході вищої освіти України на Болонську систему було запропоновано вилучити спеціальність «Видавнича справа та редагування» (про це у статті М. Тимошика «Непорозуміння чи свідоме нищення державотворчої спеціальності» [4]). Нині вона включена до переліку спеціальностей галузі «Соціальні комунікації».

На думку професора М. Тимошика, нині з'явилася надія за допомогою нового покоління редакторів-видавців виправити ситуацію з відставанням України у галузі книговидавництва на тлі прогресуючих показників країн Східної Європи, підвищити загальний рівень культури українських видань...» [2, С. 426]. Але для цього має бути упорядковані спеціальності та спеціалізації, розтлумачені їхні функції та обов'язкові вимоги до них на загальнодержавному рівні. Йдеться про так званий класифікатор спеціальностей (номенклатура спеціальностей), до розробки й затвердження якої причетні кілька міністерств.

Потреба такої роботи пов'язана насамперед з принципами розвитку, бачення названої діяльності, а отже, з базовими засадами освіти редакторів та видавців. Нині актуальними є питання: 1) який шлях обрати — або вузьку спеціалізацію редакторів або розширення курсу до меж ґрунтовно універсально професіонала?; 2) яку обрати

ФАХОВА ПІДГОТОВКА

методику викладання: вивчення редагування як «літературного» у його класичному розумінні чи новітнє осмислення редактора як універсального спеціаліста будь-якого медіа?; 3) як планувати навчальну програму: курсів більше — годин менше або курсів менше — годин більше? і зрештою 4) чи має бути програма навчання майбутніх редакторів та видавців єдиною, чи кожен вуз розробляє авторську програму з власним баченням розвитку галузі? У кожного «або» та «чи» є свої прихильники та власна аргументація. Однак думки науковців провідних вузів зводяться власне до бачення подальшого розвитку професії у площині громадської діяльності (організаційної, маркетингової, соціологічної тощо) та у виробленні нових редакторських підходів до швидкозмінюваних у часі й за типологічними ознаками різновидів текстів і видань із урахуванням навмисне замовчуваного тривалий час власне українського, а також новітнього світового досвіду [1].

Такі сучасні підходи до розуміння функціональних обов'язків редактора безперечно зумовили зміни у навчальному процесі (нині до основних редакторських дисциплін (редакторський аналіз, логічні, термінознавчі та лінгвостилістичні засади редагування, практична і функціональна стилістика, підготовка до видання різних видів літератури тощо) уведено нові курси, пов'язані з видавничим маркетингом та бізнесом, рекламою видавничої продукції в умовах ринку, сучасного книжкового дизайну, мультимедіальні технології [1])

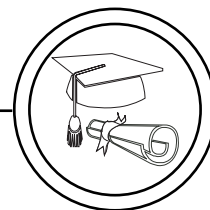
та власне до внесення змін у галузевій спеціалізації: від філології — до соціальних комунікацій.

Такі зміни у розумінні функціонального наповнення професії вимагають і змін у навчальному плані вузів. Об'єктами нашого дослідження стали навчальні заклади, в яких готують спеціалістів «Видавничої справи та редагування»: Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Кременчуцького університету економіки, інформаційних технологій і управління, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Видавничо-поліграфічний інститут Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», Запорізький національний університет, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова.

Для зрозумілості єдності програм цих вузів ми подаємо нижче таблицю навчальних курсів цих закладів (назви дисциплін взято з офіційних сайтів навчальних закладів (автори цієї статті не несуть відповідальності за несвоєчасне, якщо таке мало місце бути, оновлення сайтів).

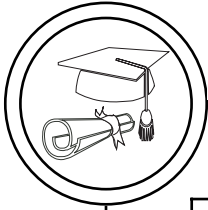
Як видно з таблиці, єдиною дисципліною, що об'єднує всі вузи є *Літературне редагування*. Сім вузів мають спільні дисципліни: *Вступ до спеціальності (фаху)*, *Коректура*, *Основи видавничої справи та редагуван-*

ФАХОВА ПІДГОТОВКА

Навчальні курси

Назва навчального курсу (в дужках подано варіанти назв у інших вузах)	Інститут журналістики	Черкаський університет	Кременчуцький університет	Східноукраїнський університет	ВПІ НТУУ «КПІ»	Запорізький університет	Кіровоградський педінститут	Одеський університет
Автоматизація редакторсько-видавничого процесу					+			
Авторське право	+		+					
Аналітичні жанри				+				
Аналітичне письмо		+						
Видавнича справа за рубежом	+		+					
Видавничий бізнес (видавництво в ринкових умовах; економіка в ЗМІ; специфіка редакційно-видавничої справи в умовах ринку)	+	+		+	+	+		
Видавничі стандарти (основи стандартизації та використання стандартів у видавництві)	+	+	+	+	+	+		
Вступ до спеціальності (фаху)	+	+	+	+	+	+	+	
Вступ до теорії літератури				+				
Державна інформаційна політика і свобода слова в Україні (інформаційна політика та безпека)	+	+						
Джерелознавство					+			
Дизайн друкованого видання	+							
Дисципліни спеціалізації		+	+					
Економічна проблематика в ЗМІ	+							
Етика редакторської діяльності				+				
Етнологія та етнопсихологія	+							
Журналістика екстремальних подій				+				
Журналістська етика				+		+		
Журналістська майстерність			+		+			+

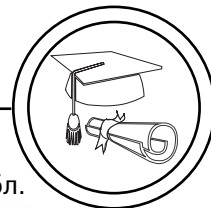

Ф А Х О В А П І Д Г О Т О В К А

Продовження табл.

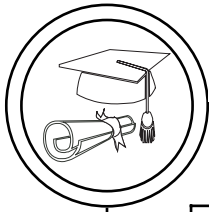
Назва навчального курсу (в дужках подано варіанти назв у інших вузах)	Інститут журналістики	Черкаський університет	Кременчуцький університет	Східноукраїнський університет	ВПІ НТУУ «КПІ»	Запорізький університет	Кіровоградський педінститут	Одеський університет
Загальна бібліографія					+			
Загальне книгознавство				+				
Зарубіжна журналістика						+		
Засоби масової інформації					+			
Інформаційний імідж України	+							
Інформаційні жанри				+				
Інформаційні технології		+						+
Історія редагування			+					
Історія видавничої справи	+	+	+		+	+		+
Історія журналістики								+
Історія книжкової справи в Україні				+				
Історія української журналістики (українська журналістика)			+	+				
Кваліологія видання	+	+						
Комп'ютерна графіка	+							
Комунікативна логіка		+						
Комунікаційні технології (техніка масової комунікації)				+			+	+
Конфліктологія						+		
Коректура	+	+	+	+	+	+	+	
Культура книги				+				
Культура мови (культура українського мовлення)				+	+			
Літературне редагування (художнє редагування)	+	+	+	+	+	+	+	+
Логіка і методи логічного аналізу тексту		+	+			+		

ФАХОВА ПІДГОТОВКА

Продовження табл.

Назва навчального курсу (в дужках подано варіанти назв у інших вузах)	Інститут журналістики	Черкаський університет	Кременчуцький університет	Східноукраїнський університет	ВПІ НТУУ «КПІ»	Запорізький університет	Кіровоградський педінститут	Одеський університет
Лінгвістика тексту					+			
Літературні основи ілюстрування					+			
Макетування та верстка (система верстки)	+	+				+		+
Малі видавничі форми					+			
Маркетинг видавничої справи		+						
Маси		+						
Мова ЗМІ з погляду орфоепічних та акцентуальних норм				+				
Масова комунікація і культура		+						
Мас-медіа і виклики нового століття	+							
Менеджмент періодичних видань		+						
Наука полеміки				+				
Науковий практикум	+							
Національна ідея	+							
Обладнання та технології поліграфічного виробництва				+				
Організація та планування видання (розробка)	+	+						
Орфографія та пунктуація				+				
Основи видавничої справи та редагування	+	+	+		+	+	+	+
Основи наукових досліджень (організація та методика наукових досліджень у редакторсько-видавничій справі)		+		+	+	+		
Основи професійної комунікації	+	+	+		+	+	+	+

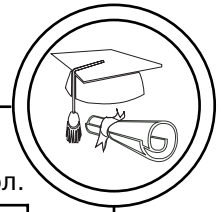

Ф А Х О В А П І Д Г О Т О В К А

Продовження табл.

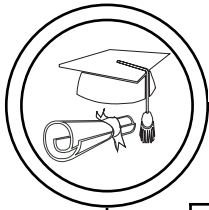
Назва навчального курсу (в дужках подано варіанти назв у інших вузах)	Інститут журналістики	Черкаський університет	Кременчуцький університет	Східноукраїнський університет	ВПІ НТУУ «КПІ»	Запорізький університет	Кіровоградський педінститут	Одеський університет
Основи інформаційного впливу			+					
Основи редакторської майстерності. З історії вивчення та опрацювання тексту				+				
Основи теорії літературної та літературно-художньої критики (літературно-художня критика)	+	+	+	+	+	+		+
Основи теорії мовознавства (вступ до мовознавства)			+	+		+		
Педагогічна майстерність	+							
Підготовка сайтів					+			
Планування й розробка інформаційно-аналітичного видання		+						
Поліграфія	+	+	+					+
Політика, преса, влада				+				
Практикум з мови ЗМІ				+				
Практикум з фаху	+							
Практична стилістика (стилістика української мови)				+	+	+	+	
Преса як чинник культурного життя суспільства				+				
Прес-служби та інформаційні агентства		+						+
Проблеми економіки в ЗМІ				+				
Проблематика газетних виступів				+				
Проблематика видавничої справи		+						
Публіцистика (теорія публіцистики)	+	+	+	+				

ФАХОВА ПІДГОТОВКА

Продовження табл.

Назва навчального курсу (в дужках подано варіанти назв у інших вузах)	Інститут журналістики	Черкаський університет	Кременчуцький університет	Східноукраїнський університет	ВПІ НТУУ «КПІ»	Запорізький університет	Кіровоградський педінститут	Одеський університет
Редагування газет (газетно-журнальне редагування)				+	+			
Редагування за видами видань			+					
Редагування документів (українська ділова мова і редагування службових документів)				+	+			
Редагування науково-популярної літератури					+			
Редагування навчальних видань (навчальні видання)	+				+			
Редагування реферативного тексту					+			
Редакторська майстерність	+		+	+	+	+		
Редакторська підготовка енциклопедичних видань					+			
Редакторський фах	+	+				+	+	
Редагування. Загальний курс				+				
Редагування електронних видань (електронні видання та Інтернет)						+		+
Редагування окремих видів літератури				+				
Редагування на радіо та телебаченні				+				
Редагування технічної літератури					+			
Редакторський аналіз та підготовка видання				+	+			
Редакторський практикум		+	+					
Редакторські професії	+	+	+					

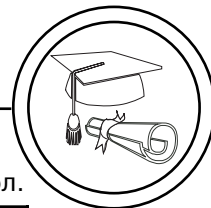

Ф А Х О В А П І Д Г О Т О В К А

Продовження табл.

Назва навчального курсу (в дужках подано варіанти назв у інших вузах)	Інститут журналістики	Черкаський університет	Кременчуцький університет	Східноукраїнський університет	ВПІ НТУУ «КПІ»	Запорізький університет	Кіровоградський педінститут	Одеський університет
Реклама інформаційної продукції (реклама; рекламознавство; психологія реклами; реклама інформаційної діяльності, реклама у видавничій діяльності)	+	+		+	+		+	+
Режисура та архітектура видання	+	+	+			+		+
Риторика (неориторика)				+	+			
Російська мова в ЗМІ (сучасна російська мова)				+		+		
Світова журналістика			+					
Світова література			+	+		+		
Системи оформлення знакової та графічної інформації								+
Соціологія громадської думки		+						
Статистика друку		+						
Сучасна книговидавнича справа				+				
Текстознавство (текстологія)	+	+	+	+	+	+		
Теорії журналістики (основи журналістики)			+	+	+		+	+
Теорія журналістської творчості			+	+			+	
Теорія інформації		+						
Теорія масової інформації (масова інформація)		+						+
Теорія масової комунікації		+		+		+		
Теорія соціального управління		+						

ФАХОВА ПІДГОТОВКА

Продовження табл.

Назва навчального курсу (в дужках подано варіанти назв у інших вузах)	Інститут журналістики	Черкаський університет	Кременчуцький університет	Східноукраїнський університет	ВПІ НТУУ «КПІ»	Запорізький університет	Кіровоградський педінститут	Одеський університет
Теорія сприйняття та розуміння твору	+					+	+	
Теорія та практика перекладу (вступ до перекладознавства; практикум з перекладу і трансформування текстів; редагування перекладу)		+		+	+	+		
Теорія твору		+			+	+	+	+
Техніка оформлення газети (дизайн газети)				+				
Термінознавство (актуальні проблеми термінознавства; логічні та термінологічні основи редагування тощо)	+			+	+			
Техніка і технологія ЗМІ				+				
Термінологічний практикум	+	+	+					
Технічні засоби масової комунікації								+
Технологія і методи збору інформації		+						
Технічне редагування		+			+			
Типологія помилок	+		+			+	+	
Типологія видань						+		
Українська література			+	+	+	+		
Українське мовознавство			+					
Український правопис			+		+	+		
Українська мова			+		+	+		
Українська мова за професійним спрямуванням			+	+				

ФАХОВА ПІДГОТОВКА

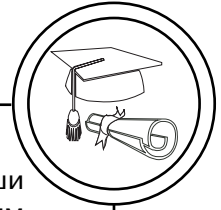
Закінчення табл.

Назва навчального курсу (в дужках подано варіанти назв у інших вузах)	Інститут журналістики	Черкаський університет	Кременчуцький університет	Східноукраїнський університет	ВПІ НТУУ «КПІ»	Запорізький університет	Кіровоградський педінститут	Одеський університет
Українська мова ЗМІ				+				
Художнє оформлення видання	+	+	+					
Художньо-публіцистичні жанри				+				
Художньо-технічне редагування	+		+	+		+		
Шрифтознавство	+	+	+			+		+

ня, *Основи професійної комунікації, Основи теорії літературної та літературно-художньої критики (літературно-художня критика)*. Шість вузів мають спільні предмети: *Видавничі стандарти (основи стандартизації та використання стандартів у видавництві), Історія видавничої справи, Реклама інформаційної продукції (реклама; рекламознавство; психологія реклами; реклама інформаційної діяльності, реклама у видавничій діяльності), Текстознавство (текстологія)*. І нарешті п'ять спільних дисциплін для вказаних навчальних закладів: *Видавничий бізнес (видавництво в ринкових умовах; економіка в ЗМІ; специфіка редакційно-видавничої справи в умовах ринку) Редакторська майстерність, Режисура та архітектоніка видання, Теорії журналістики (основи журналістики), Теорія твору, Шрифтознавство*. Зі 130 навчальних курсів восьми вузів усього близько 20 більш-менш спільних назв!

Тому виправданим є введений Міністерством перелік навчальних дисциплін: Соціологія масових комунікацій, Основи наукових досліджень, Українська мова у професійному спілкуванні, Практична стилістика, Масова комунікація та інформація (Теорія масової комунікації, Теорія інформації, Комунікаційні технології), Право редакторів та видавців, Вступ до фаху «Видавнича справа та редагування» (Коректура. Поліграфія. Культура видання. Видавничі стандарти), Теорія та практика видавничої та редакторської справи (Основи видавничої справи. Основи редагування. Шрифтознавство. Текстознавство), Історія української видавничої справи. Історія світової видавничої справи, Маркетинг і промоція видань, Редакторсько-видавничий фах (Макети і верстка, Комп'ютерна графіка, Газетно-журнальні видання, Книжкові видання, Електронні видання). Сподіваємося, що цей перелік

ФАХОВА ПІДГОТОВКА

внесе лінійність та єдність базових принципів у розвиток спеціальності у всіх навчальних закладах України, дозволивши формуватися й індивідуальним напрямкам шкіл кожного з вузів.

1. Зелінська Н. Сучасний редактор: проблеми професійного вишколу / Н. Зелінська, Е. Огар, Ю. Фінклер, Н. Черниш [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=218>. 2. Тимошик М. С. Книга для автора, редактора, видавця: практичний посібн. — 2-ге вид., стереотипне / М. С. Тимошик. — К. : Наша культура і наука, 2006. — 560 с. (Серія «Бібліотека видавця, редактора, автора») ISBN966-7821-35-8. 3. Тимошик М. С. Видавничий бізнес: Погляд журналіста, видавця, вченого / М. С. Тимошик. — К. : Наша культура і наука, 2005. — 328 с. 4. Тимошик М. С. Непорозуміння чи свідоме нищення державотворчої спеціальності? Або що стоїть за спробою вилучення спеціальності «Видавнича справа та редагування» з переліку бакалаврських та магістерських програм / М. С. Тимошик // Друкарство. — 2005. — № 6. — С. 9—14. 5. Сайти: Інститут журналістики КНУ: [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://journ.univ.kiev.ua/VSR/about.html>; Запорізький національний університет: [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/bank/index.php?action=url/view&url_id=7067; Одеський університет : [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://select.odessa.net/filology_onu/publish.html; Черкаський національний університет : [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://ufck.univer.cherkassy.ua/page28.html>; Кременчуцький університет економіки, інформаційних технологій і управління: [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://www.ient.net/ru/kafedra/vsr/index.html>; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля : [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://www.snu.edu.ua/index.php?mode=157>.

Надійшла до редакції 26.03.10